

Tác épített öröksége

Többutcás település a megye középső, a Mezőföld északi részén. Határában folyik a Malomcsatorna és a Sárvíz. Fésűs, előkertes beépítésű szalagtelkek jellemzik. • A mai falu határában a római korban Gorsium – Herculia település terült el, helyén a középkorban Fövény falu volt, amelynek első említése 1192-ből származik. A források a mellette lévő Pötölléről is beszámolnak. Fövény apszisos temploma a XIII. század második felében épült. A Sárvízen átvívó rév vámjával a székesfehérvári prépostság birtoka volt. Portus Fövényként 1279-ben említették először. Györffy György szerint Fövény volt a neve a rév mindkét oldalán kialakult helységnek, azaz a mai Tácnak is. Tác a török hódoltság alatt lakott hely volt, 1650-től 1945-ig a Zichy család birtokolta.

ENTZ – SISA 1998 (142.), TAK 2017 (5-10.), VIRÁG 2005 (182.)

Krisztus Király plébániatemplom

A főút mellett, parkban, szabadon álló kisméretű, egytornyú, félköríves záródású neoromán templom, épült 1932-ben Rottmann Elemér budapesti építész tervei szerint, Szenzenstein Ferenc székesfehérvári építész kivitelezésében. Négyzetes tornya a bejárat melletti délnyugati sarkon áll. Főhomlokzatán és a torony felső részén fogrovatos párkányok, valamint vakárkádok és boltíves vakablakok láthatók. Keresztelőkútját Havranek Lajos székesfehérvári szobrász készítette 1946-ban. A Szűzanya-mellékoltár Rákos Béla székesfehérvári kőfaragómester munkája.

ENTZ – SISA 1998 (142.), TAK 2017 (11.)

Református templom

Eredetileg 1696-ban épült. 1742-46-ban meghosszabbították. A hajót 1805-06-ban kiszélesítették, az épületet pedig toronnyal látták el, Fasching András székesfehérvári építőmester vezetésével. 1869-ben oldalszárnnyal bővítették. A II. világháborúban toronysisakja elpusztult, utóbb módosított formában helyreállították. • A téglány alakú épület tornya a főhomlokzathoz csatlakozik, keresztcsarnoka jobb oldalon helyezkedik el. Bejárat ajtaja is itt található, amely felett másodlagosan elhelyezett szemöldökkő látható felirattal és évszámmal: EZ ISTEN HÁZA ÉPÜLT 1696 DIE 22 MARTY 1745.

ENTZ – SISA 1998 (142-143.), TAK 2017 (13.)

Gorsium Régészeti Park

Stratégiai jelentőségű kelet-nyugati és észak-déli utak kereszteződésében, a Sárvíz átkelőhelyénél 46-49-ben római katonai tábor épült, amelyet 103-105-ben felszámoltak, és helyén szent kerületet – ars sacra – alapítottak, a tábor szerkezetét részbe megtartva, de területét megnagyobbítva. A szent kerület központját egy 90x45 méteres tér alkotta az isteni császárok templomával, csarnokokkal, szentélyekkel és egyéb reprezentatív épületekkel. A tér keleti felében, az Augustus-templom és a középső csarnok tengelyének kereszteződésében emelték Pannonia inferior provincia főoltárát, amelyen évente áldozatot mutattak be a regnáló császár tiszteletére. A szent kerület körül fejlődött ki a város, Gorsium, amely a 167-180 között dúló markomann háborúk idején súlyos károkat szenvedett. Az épületeket a következő években helyreállították. A templomot Septimius Severus császár költségén építették újjá, majd 202-ben az ő jelenlétében avatták fel. Gorsiumot a szarmaták romba döntötték, a romok egy részét pedig Intercisába, a mai Dunaújváros területére hurcolták a katonai tábor újjáépítésére. A III. század végén helyén új város, Herculia épült. 7 hektárnyi területét városfallal vették körül, minden

oldalán egy-egy városkapuval. A kapukat keresztben főutcák kötötték össze, a többi utca ezekkel párhuzamosan futott. Az ars sacra helyén városközpont létesült nagy palotával, pogány és keresztény templomokkal, középületekkel. Lakónegyedek jöttek létre, egy részük a városfalakon kívül létesült. Az északi városnegyedben fából amfiteátrumot építettek. A településen a IV-V. században valószínűleg püspök működött. A város a római uralom megszűnése után nem néptelenedett el, a honfoglalás idején is lakott volt. A középkorban az egykori városközpont helyén Fövény falu feküdt. Gorsium-Herculia falainak kőanyagát Szent István uralkodása idején a székesfehérvári királyi építkezésekhez használták. Fövény a XVI. században elpusztult. A római települést a II. József-féle térkép feltüntette, Rómer Flóris 1866-ban ismert lelőhelyként említette. Az első ásatások 1936-ban zajlottak, majd 1958-ban megkezdődött a rendszeres, teljeskörű feltárás. Ma Régészeti Parkként üzemel, amelyhez kapcsolódóan legutóbb kortárs fogadó- és kiállítóépületet építettek. Gorsiumhoz kapcsolódik az évente megrendezésre kerülő Floralia, a megye egyik legtöbb látogatót vonzó tavaszi eseménye.

BARDOLY – HARIS 2008 (160-161.), ENTZ – SISA 1998 (143-147.), GENTHON 1974 (438.), TAK 2017 (14-16.)

Zichy-kúria

(Világospusztza)

Szabadon álló, földszintes, téglalap alaprajzú, manzárdtetős, historizáló stílusú épület szecessziós ívekkel. Épült a XX. század elején, a soponya-nagylángi uradalom pusztáján. • A kúria majorsági központ volt, amelyet a gazdatiszt lakott. Zichy János gróf az itteni magtárat a XX. század első negyedében a községnek ajándékozta. Ennek anyagából építették fel templomukat. A majorban 1920-ban 117 fő élt, uradalmi alkalmazottak és gazdasági cselédek. 1945 után a helyi termelősövetkezet központja lett, az épületben irodákat alakítottak ki. A rendszerváltozás és a tsz felszámolása után magántulajdonba került. • Főhomlokzata középen enyhén előrelép, felette törtívű oromzatot alakítottak ki, amelyet középen háromosztású világítóablak, két oldalán pedig ovális világítóablakok díszítenek. Ablakai félköríves záródásúak, a középen elhelyezett ajtó törtívben záródik. A hátsó homlokzat közepén négy oszlop által tartott, félkörívesen előrelépő, kupolával fedett teraszszerű rész húzódik. Az ablakok záródása megegyezik a főhomlokzatéval, az eredeti belső rácszat itt is megmaradt. Az épületet egykor kisebb kert övezte, amelyből napjainkra csak a főhomlokzat előtt kialakított kőmedence maradt meg.

VIRÁG 2005 (182-183.)

I. és II. világháborús emlékmű

A település központjában kialakított téren álló emlékművet, ifj. Havranek Lajos alkotását 1927-ben avatták fel. A lépcsőn megközelíthető, jelképes kerítéssel körbevett mementó egy négyszögletes oszlop, amelynek tetején fejét lecsüggesztő, a jobbában lévő puskát lábánál pihentető honvéd áll, lábai előtt katonai sisakkal. Az oszlop előlapján és két oldalán az I. világháborúban elesettek neveit felsoroló táblák láthatók, az előlap felirata: „A VILÁGHÁBORÚBAN ELESETT/HŐS FIAI EMLÉKÉRE EMELTE/TÁC KÖZSÉG KÖZÖNSÉGE./1927.”. Hátoldalán helyezték el a rendszerváltás után a II. világháborúban elhunytak neveit megörökítő emléktáblát, amelyet később egy kisebbel egészítettek ki. Felirata: „KEGYELETTEL EMLÉKEZIK/A II. VILÁGHÁBORÚBAN ELHUNYTAKRA/TÁC KÖZSÉG LAKOSSÁGA./FELJÚTÁS ÉVÉBEN: 1992.”. Az emlékművet az önkormányzat 2016-ban felújította.

Felhasznált irodalom

- BARDOLY – HARIS 2008 Bardoly István – Haris Andrea: Magyarország műemlékjegyzéke. Fejér megye. Budapest, 2008, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.
- ENTZ – SISA 1998 Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)
- GENTHON 1974 Genthon István: Magyarország művészeti emlékei. Budapest, 1974, Corvina.
- TAK 2017 Településképi arculati kézikönyv, 2017.
- VIRÁG 2005 Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 3. kötet. Fejér megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2005, Fo-Rom Invest.